

**การปรับตัวของชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท:
กรณีศึกษาเทศบาลตำบลดงมะดะ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย
ศศิพัทธ์ เมฆรา* และนพชัย ฟองอิสสระ**

Adaptation of Semi-Urbanization Change in Rural Community:

A case study of Dong Ma Da municipality, Mae Lao District, Chiang Rai province

Sasiphat Mekara* and Noppachai Fongissara

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย 57100

School of Social Science, Chiang Rai Rajaphat University, Chiangrai 57100

*Corresponding author. E-mail : anleon@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการกลายเป็นเมืองและผลกระทบในพื้นที่ตำบลดงมะดะอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย และลักษณะการปรับตัวของชุมชนในลักษณะสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท การเลือกกลุ่มประชากรที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานราชการ และองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือในการวิจัยที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และ รูปแบบการจัดลำดับของผลกระทบ ตามมาตราการวัดระดับนามบัญญัติ (Nominal Scal) โดยใช้รูปแบบการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันละกัน และได้มีรูปแบบพัฒนาการของความเป็นเมืองตั้งแต่ในช่วงของการจัดตั้งเป็นเขตเทศบาลตำบล ทั้งนี้หลังจากมีนโยบายการพัฒนาเข้ามาจากการบริหารงานจากส่วนกลางเนื่องจากกระแสการพัฒนาหลักเข้ามาในพื้นที่ทำให้รูปแบบสังคมในพื้นที่เริ่มมีความเป็นเมืองมากขึ้น การกลายเป็นเมืองได้เข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่ดงมะดะ พร้อมกันกับนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล ซึ่งนโยบายอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นที่ 1 “โครงการประชานิยม” ได้แก่ นโยบายโครงการหมู่บ้านละล้าน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประเด็นที่ 2 รูปแบบการเข้ามาของเกษตรกรพันธสัญญา ซึ่งทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบด้านบวกทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นยกฐานะในด้านการศึกษา มีเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้พัฒนาการศึกษาที่ดีขึ้น ผลกระทบทำให้สังคมมีลักษณะปัจเจกชน หรือสังคมเดี่ยวระบบการเกษตรสมัยใหม่ทำให้การเกษตรดั้งเดิมเริ่มหายไป ซึ่งชุมชนได้มีการปรับตัวรับกับความเป็นเมืองที่เกิดขึ้นพบว่า ชุมชนพยายามหาแนวทางปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป พยายามประยุกต์เทคโนโลยีมาใช้ ในลักษณะการผสมผสานระหว่างการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในส่วนของวิถีชนบทให้มีการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท เทศบาลตำบลดงมะดะ การปรับตัว กระบวนการกลายเป็นเมือง

Abstract

This research aims to study urban context and development of urbanization in Tambon Dong Mada, factors and impact in adaptation performance of the community in the semi-urban semi-rural society in Dong Mada area. The sample was purposively selected from population of 15 villages of Municipality Dong Mada and the target group for data collection is consisted of local leaders, government and the involved organizations.

The result of the study indicated that way of life of the people in the community are simple , peaceful and followed practices of the religious belief, as majority are Buddhists and earned a living from farming. After having a development policy passed down from a central administration, the entering of current major development come into the area and had influenced social organization and cultural systems. The pattern of urbanization has been

an influential factor in Dong Mada area concurrent with the government development policies. This policy is clearly visible and it may be divided into two main issues. The first issue is the evidence that community had received one million Baht per village policy, derived from village and urban community fund, this policy began with government populist policies. The second issue is the entering form of contact farming. On the issue of the adaptation performance of the communities found a positive impact that people have a better life and increasing educational opportunity. The community had increased an employment and able to apply new technology in conjunction with education development. However, the negative impact found adversely affected to individuals that modern technology has made traditional agriculture began disappeared. However, an adaptive approach of the new generation that the technology should be used in an appropriate manner that the combination of an applied modern technology to integrate into traditional adaptation of rural construct for appropriate management.

Keywords: Semi-Urbanization, Dong Ma Da municipality, Adaptation, Urbanization

บทนำ

ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากาตเหนือ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้ส่งเสริมเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของกาตเหนือให้เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า และการลงทุน เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค กลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) กลุ่มเอเชียใต้และตลาดเสรีภาพ ทางการค้า ระหว่างประเทศ (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดเชียงราย, 2557: 2-214)

จากแผนการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและชัดเจน ส่งผลให้มีการขยายตัวของกาตพัฒนาทั้งเมืองหลักและเมืองรอง เชื่อมโยงเมืองขนาดกลางเข้ากับเมืองหลักและเมืองชายแดนในภูมิภาค ซึ่งถือเป็นการปรากฏการณ์กลายเป็นเมืองรูปแบบใหม่ ซึ่งแพร่กระจายความเจริญเข้าไปยังพื้นที่ชนบทก่อนหน้าให้กลายเป็นพื้นที่ไม่เป็นชนบทแท้่อีกต่อไป โดยมีลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท (Region-Based Urbanization) (สันธิดา กาญจนพันธุ์, 2550: ออนไลน์) เช่นเดียวกันกับพื้นที่เทศบาลต่าดงมะดะดง อำเภอมแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งตั้งอยู่บริเวณใกล้เขตชุมชนเมืองจังหวัดเชียงราย โดยลักษณะชุมชนนั้น มีรูปแบบความเป็นอยู่เรียบง่าย โดยมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการเกษตรเป็นสำคัญ ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน การปลูกพืชผัก มีการปลูกพืชล้มลุกและยาสูบ นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว ควาย สุกร เป็นต้น (เทศบาลดงมะดะดะ ม.ป.ป : ออนไลน์) ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนนั้น จะมีลักษณะความเป็นอยู่ที่อยู่ใกล้เคียงกัน ต่างยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ค่อยช่วยเหลือและสามัคคีกันภายในชุมชน ตามรูปแบบชุมชนชนบททั่วไป

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงแผนการพัฒนาเมืองตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากาตรัฐนั้น แม้ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีการตื่นตัว ต่อการพัฒนาที่เข้ามาในพื้นที่ เช่น เทคโนโลยีที่ทันสมัย ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ และความสะดวกสบาย ของรูปแบบการกลายเป็นเมืองในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ประชาชนบางส่วนในพื้นที่ยังคงใช้รูปแบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและมีมุมมองเชิงบวกต่อ การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมชนบท ความแตกต่างดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมซ้อนกันในระดับสังคมที่ทำให้สภาพชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาที่เข้ามายังพื้นที่ เช่น ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ปัญหาการคมนาคม ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต เป็นผลให้วิถีชุมชนบทต้องเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้นแต่ยังคงไม่กลายเป็นชุมชนเมืองอย่างแท้จริง (ทัศนาศ พฤตการกิจ, 2558: 8) ทั้งนี้ ในกระบวนการพัฒนาต่างๆ ที่เข้ามาในพื้นที่นั้น อาจจะทำให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งการปรับตัวถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพื่อตอบรับการพัฒนาและความอยู่รอดท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่เข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากคนที่สามารถปรับตัวต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป จะสามารถดำรงชีวิตในสังคมโลกาภิวัตน์ ได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์กึ่งเมืองกึ่งชนบทและการปรับตัวของชุมชนท่ามกลางกระแสการพัฒนาเข้ามาในพื้นที่ ที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิมสู่รูปแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ เช่นการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ค่านิยม และวิถีความเป็นอยู่ ทั้งนี้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้และการปรับตัวให้สอดคล้องกับ

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในภาวะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาบริบทชุมชน และพัฒนาการการกลายเป็นเมืองของชุมชนดงมะเดะ ปัจจัยและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท และลักษณะการปรับตัวของชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท

ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพัฒนาการและบริบทชุมชนดงมะเดะ โดยปัจจัยพัฒนาการจากนโยบายรัฐและกระแสนิยมที่เข้ามาในพื้นที่ รวมทั้งผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะสังคมกึ่งเมือง กึ่งชนบท และลักษณะการปรับตัวของชุมชน ภายใต้ปรากฏการณ์สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยนำเอาแนวคิดกระบวนการกลายเป็นเมืองแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา การเลือกกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการเก็บข้อมูลด้านการปรับตัวของของบริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท :กรณีศึกษาเทศบาลตำบลดงมะเดะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย จากประชากรของ 15 หมู่บ้านเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลดงมะเดะ ผู้วิจัยต้องได้แยกกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ประเด็นการศึกษาพัฒนาการการกลายเป็นเมืองของชุมชน เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงปรากฏการณ์การขับเคลื่อนการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่ จึงได้เลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ของ ชาย โพธิสิตา (2548: 253) เข้ามาศึกษาปรากฏการณ์ในพื้นที่ โดยรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารงานวิจัยและงานวิจัย ข้อมูลจากสำรวจภาคสนามเบื้องต้น การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะนำข้อมูลจากมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเครื่องมือที่ใช้วิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการจัดทำกลุ่มสนทนา

ในประเด็นของปัจจัยและผลกระทบรวมทั้งการปรับตัวของชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งจะนำข้อมูลจากมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเครื่องมือที่ใช้วิจัยได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ในพื้นที่ 15 หมู่บ้านที่เป็นเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลดงมะเดะ โดยใช้รูปแบบการจัดลำดับของผลกระทบตั้งแต่น้อยที่สุด จนถึงมากที่สุด ตามมาตราการวัดระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale) โดยใช้รูปแบบการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) รวมทั้งให้ประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อแสดงความคิดเห็นเป็นรายบุคคลถึงสภาพการปรับตัวต่อสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทในพื้นที่

จากนั้น เชื่อมโยงผลการศึกษาต่อแนวคิดทฤษฎี และใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) จากผลกระทบผลกระทบการพัฒนาจากนโยบายรัฐและกระแสนิยมที่เข้ามาในพื้นที่และเชื่อมโยงต่อแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัว พร้อมทั้ง สรุปและประเมินผล เสนอแนะข้อคิดเห็น ต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ต่อการปรับตัวของชาวบ้าน จากนโยบายการพัฒนาระดับรัฐที่ส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ภายใต้ปรากฏการณ์กึ่งเมืองกึ่งชนบท

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา ในส่วนบริบทชุมชน พบว่า ปัจจุบันตำบลดงมะเดะ มีหมู่บ้านทั้งสิ้น จำนวน 19 หมู่บ้าน โดยแยกเป็นเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลดงมะเดะ และเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลแม่ลาว หมู่บ้านที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลดงมะเดะ จำนวน 15 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยหวาย หมู่ที่ 3 บ้านร่องศาลา หมู่ที่ 6 บ้านสันตันแห่น หมู่ที่ 7 บ้านดงมะเดะ หมู่ที่ 8 บ้านห้วยสันผาบ่อง หมู่ที่ 9 บ้านแพะ หมู่ที่ 10 บ้านหัวทุ่ง หมู่ที่ 11 บ้านป่าลัน หมู่ที่ 12 บ้านหนองเก้าห้อง หมู่ที่ 13 บ้านห้วยสันยาว หมู่ที่ 14 บ้านท่าสันกลาง หมู่ที่ 15 บ้านดงมะเดะ หมู่ที่ 16 บ้านป่าก่อพัฒนา หมู่ที่ 17 บ้านปงกลาง หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จัดสรร และมีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตตำบลดงมะเดะ อยู่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลแม่ลาว จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านป่าตึง หมู่ที่ 4 บ้านแม่ลาว หมู่ที่ 5 บ้านป่ารวก และหมู่ที่ 19 บ้านแม่ลาวหลังวัด ตำบลดงมะเดะมีประชากรทั้งสิ้น 7,628 คน ความหนาแน่น 127.12 คน/ตารางกิโลเมตร แยกเป็น เพศชาย จำนวน 3,773 คน และเพศหญิง จำนวน 3,855 คน โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,704 ครัวเรือน วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ จะมีวิถีชีวิตเรียบง่าย ชอบสันติ อยู่แบบพึ่งพาอาศัย รักสงบ แบ่งปัน ยึดหลักคำเชื่อของศาสนาเป็นศูนย์กลางในการอยู่ร่วมกันในการดำเนินชีวิต ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร และปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ ในการดำรงชีวิต และการมีชีวิตครอบครัวแบบสามีเดียวภรรยาเดียว ผู้อาวุโสส่วน

ใหญ่ในชุมชนยังเป็นที่นับถือ และเป็นທີ່ปรึกษาของชุมชน ในด้านประเพณีและวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันละกัน

วัตถุประสงค์ประเด็นรูปแบบกระบวนการกลายเป็นเมืองนั้น ได้เข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่ดงมะตะ อำเภอมะนัง พร้อมกับนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ อาจแบ่งออกเป็น 3 ระยะเวลา ดังนี้

ช่วงที่ 1 นโยบายโครงการหมู่บ้านละล้า กงทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ถือเป็นนโยบายที่เริ่มมาจาก “โครงการประชานิยม” สมัยรัฐบาลทักษิณ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2544 แรกเริ่มใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) พ.ศ. 2544 และ พรบ.กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2544 ต่อมา มีการออกเป็น พรบ.กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 (นายสงัด กาวิชัย, 2559: สัมภาษณ์) โดยโครงการดังกล่าว ได้จัดสรรเงินให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองละ 1 ล้านบาท วัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับสร้างงาน สร้างอาชีพ บรรเทาความเดือดร้อน สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจของหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวคือ เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับฐานรากของประเทศ โดยให้หมู่บ้าน หรือ ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชน ด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เกื้อกูลประโยชน์ ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างชุมชน ราชการ และประชาสังคม รวมถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน ให้หมู่บ้านหรือชุมชน มีขีดความสามารถ ในการบริหารจัดการคน เงินทุน และทรัพยากรต่าง ๆ ด้วยตนเอง และเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน

ช่วงที่ 2 รูปแบบการเข้ามาของเกษตรกรพันธสัญญา (Contract farming) ในชุมชน โดยวัตถุประสงค์ทางการเกษตรและอุตสาหกรรม ประกอบกับสถานะข้อจำกัดของทรัพยากรการผลิต ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ทำให้ผลผลิตทางการผลิตลดลง ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต โดยคาดการณ์ว่าผลผลิตทางการเกษตรจะตกต่ำ เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและโรคพืช ราคาสินค้าเกษตรผันผวน ทั้งนี้ สินค้าเกษตรพันธสัญญาในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็น ข้าวโพดและปาล์ม “สินค้าการเกษตรในชุมชนตกต่ำมาก ปุ๋ยและฆ่าแมลงมีราคาแพง ขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำอย่างมาก ฤดูกาลไม่เป็นไปตามธรรมชาติเหมือนเมื่อก่อน” ที่มา: ธีรกร นันตะรัตน์, 2559: สัมภาษณ์ ในด้านการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์แม้จะมีการส่งเสริมจากปราชญ์ชาวบ้านและภาครัฐ แต่ยังไม่ได้รับความนิยมนักในคนในพื้นที่ เนื่องจากเห็นผลช้า ต่อมาเริ่มมีเกษตรกรหลายท่านสนใจ โดนเริ่มทดลองปลูกพืชเชิงพาณิชย์ร่วมกับเกษตรกรอินทรีย์ นอกจากนี้ เริ่มมีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินในชุมชน เช่น หมู่ 10 15 และ 13 (ชาวบ้านในพื้นที่, 2559: สัมภาษณ์) ขณะที่การพัฒนาของรัฐในช่วงระยะที่ 2 จะเน้นไปที่การพัฒนาแหล่งน้ำในชุมชน ปัจจุบัน มีบริษัทปุ๋ยจากประเทศญี่ปุ่น ได้พยายามส่งเสริมชาวบ้าน และให้ความช่วยเหลือในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการมอบต้นชากระบี่บริเวณรอบ ๆ คลองชลประทานเทศบาลตำบลดงมะตะ และบริเวณสวนเทศบาลดงมะตะ

ช่วงที่ 3 รูปแบบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ทั้งในด้านของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากการพัฒนาทางคมนาคมทั้งในด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาอย่างรวดเร็วในชุมชน ส่งผลให้เยาวชนส่วนมากเกิดความลุ่มหลงในด้านของเทคโนโลยี เช่น การติดเกมของเยาวชนในชุมชน นอกจากนี้ ความเจริญจากการพัฒนายังได้ส่งผลต่อกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนเริ่มเลือนหายไป เนื่องจากเยาวชนต่างให้สนใจการทำงานในเมืองมากกว่า ความพร้อมและทันสมัยในสังคมเมืองมากกว่า จึงเป็นจุดสนใจที่ทำให้ระบบประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนดงมะตะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม รวมถึงด้านการศึกษา เป็นผลทำให้สถานศึกษาบางแห่งในตำบลดงมะตะ ต้องยุบตัวลง เนื่องจากเยาวชนในชุมชนดงมะตะได้ย้ายเข้าไปศึกษาในเมืองและจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ขณะเดียวกัน สิ่งสำคัญที่ชุมชนกำลังเผชิญคือ ระบบวัฒนธรรมดั้งเดิม กำลังเริ่มเลือนหายไป จากชุมชน โดยเฉพาะการกลายเป็นสังคมครอบครัวเดี่ยว ส่งผลให้ความร่วมมือในชุมชนลดลงและห่างหายไป มีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น “ระบบเศรษฐกิจในชุมชนเกิดความตกต่ำ ร้านค้าในชุมชนดงมะตะก็เริ่มขายของไม่ได้เหมือนเก่า จากระบบหมุนเวียนในชุมชนที่มีการหมุนเวียนเงินในชุมชนให้อยู่ในหมู่บ้านก็ต่างไปจากเดิม เพราะ

ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้ามาจับจ่ายสินค้าในเมือง ทำให้ระบบการค้าในตำบลดงมะดะตกต่ำลง” ที่มา: กู้เกียรติ อัครไทรภพ, 2559: สัมภาษณ์

ประเด็นของผลกระทบและการปรับตัวจากการกลายเป็นเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสัมภาษณ์ระดับ การปรับตัวของชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทในภาพรวม

ตารางที่ 1 แสดงความคิดเห็นต่อผลกระทบที่ได้รับจากกระบวนการกลายเป็นเมือง

ผลกระทบ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
ด้านความเป็นเมือง	2.95	1.12	ปานกลาง
ด้านความมั่นคงและการปกครอง	2.62	0.88	ปานกลาง
ด้านเศรษฐกิจและแรงงาน	2.55	0.85	ปานกลาง
ด้านสังคมและวัฒนธรรม	2.70	0.86	ปานกลาง
ภาพรวม	2.71	0.93	ปานกลาง

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในภาพรวมนั้นประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นว่าได้รับผลกระทบจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองในระดับปานกลาง แต่ในประเด็นของการเข้ามาของการกลายเป็นเมืองนั้นได้รับผลกระทบมากที่สุดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.95 และผลกระทบในด้านของเศรษฐกิจและแรงงานได้รับผลกระทบในระดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.55 ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นและการปรับตัว

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ล้วนเกิดขึ้นในรูปแบบของการพัฒนาที่รวดเร็ว และไม่ตรงต่อความต้องการของชุมชนดงมะดะ ที่ได้เข้ามาพัฒนา จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ พบว่า มีการพัฒนาในรูปแบบที่ไม่ยั่งยืนและไม่ทั่วถึงในการพัฒนา เน้นผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจ ระบบเศรษฐกิจเกิดการตกต่ำ การท่องเที่ยวไม่มีสิ่งดึงดูดใจ สิ่งแวดล้อมเกิดการรุกร้าจากการปลูกข้าวโพด การตัดป่าไม้มากยิ่งขึ้น การพัฒนาทางเด็กและเยาวชนด้านของเทคโนโลยีในด้านของการลุ่มหลง จนทำให้ระบบสังคมและวัฒนธรรมเริ่มจางหายไป เพราะสังคมเมืองเริ่มดึงดูดให้เข้าหากมากกว่าชุมชนดึงดูดเข้าหา เมื่อปัจจัยความสะดวกสบายเริ่มมีผลเปลี่ยนแปลงในสังคม เป็นผลให้ภายในชุมชนมีการนำเอาเทคโนโลยีมาปรับใช้ในด้านเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว ข้าวโพดและพืชผลต่างๆ เป็นต้น ปัจจุบันเกษตรกรแทบทุกบ้านล้วนนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้แทนการนำกระบือไถ่นามาใช้เหมือนสมัยก่อน คือ การนำเอาเครื่องจักรมาใช้ในการทำการเกษตรเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และทำให้ผลผลิตทางการเกษตรตรงต่อความต้องการของตลาด “ระบบการเป็นอยู่ที่เป็นเหมือนในอดีตเริ่มจางหายไป วัฒนธรรมความเป็นอยู่ในด้านของความร่วมมือในการทำการเกษตรได้เลือนไปถึง 90 % เช่น การลงแขกปลูกข้าว เกี่ยวข้าว หรือ การเอามือกัน เป็นต้น มีเพียง 10 % เท่านั้นที่ยังคงหลงเหลืออยู่” (ณรงค์ กิจพิทักษ์, 2559: สัมภาษณ์)

การปรับตัวของชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทนอกจากนี้ เทศบาลตำบลดงมะดะได้นำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในด้านของการพัฒนาและพื้นที่ในชุมชนดงมะดะ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการพัฒนาสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว มีการเผยแพร่ความรู้ด้านการแก้ไขการเกษตรในชุมชน โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร เช่น การรักษาพืชผลทางการเกษตร ไม่ให้เกิดโรค และแมลง โดยส่งเสริมการทำเกษตรแบบชีวภาพ (แสง แสนขัน, 2559: สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตาม การขยายการพัฒนาอย่างไม่สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชน ยังมีข้อขัดขัดทางด้านงบประมาณที่เข้ามาจากหน่วยงานภาครัฐ และมีงบประมาณในการพัฒนาที่จำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชนมากนัก การจัดการพัฒนายังคงต้องตามแผนนโยบายและสอดคล้องกับงบประมาณ (สำเร็จ ชัยรัตน์, 2559: สัมภาษณ์) นอกจากนี้ บางนโยบายอาจไม่สามารถกระทำได้อีกเนื่องหากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล (ชาวบ้านในพื้นที่เทศบาลตำบลดงมะดะ. (2559 ก: สัมภาษณ์)

แม้ว่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นจะมีปัญหาในด้านของงบประมาณและการพัฒนาไม่ทั่วถึง แต่ทางหน่วยงานเทศบาลตำบลดงมะดะได้มีการปรับใช้งบประมาณให้ตรงตามแผนและนโยบาย รวมถึงให้สอดคล้องกับงบประมาณที่จำกัด โดย

จะเห็นได้จากรูปการการเปลี่ยนแปลงจะเห็นได้ชัด จากการพัฒนาในชุมชนดงมะตะที่มีอยู่ 2 เขตพื้นที่ คือเขตพื้นที่ในเมือง กับเขตพื้นที่ชนบท ที่มีการพัฒนาในรูปแบบเดียวกัน คือจะให้มีการรวมตัวในด้านของการพัฒนาด้านความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในชุมชนดงมะตะทั้งหมดให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

อภิปรายผลการศึกษา

ประเด็นของพัฒนาการการกลายเป็นเมืองนั้น พบว่าปรากฏการณ์ในพื้นที่เทศบาลตำบลดงมะตะนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ เสน่ห์ ญาณสาร (2554: 22) พิจารณากระบวนการเกิดเมืองในแง่ของกระบวนการและปัญหาของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะที่เศรษฐกิจชนบทถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไปสู่เศรษฐกิจเมือง ดังนั้น กระบวนการเกิดเป็นเมือง จึงเกี่ยวข้องกับการแปลงสภาพประชากร กระบวนการผลิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมือง ของเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งมีการกระจายตัวอย่างสม่ำเสมอบนพื้นที่ โดยมีกระบวนการการกลายเป็นเมืองจากการยกฐานะของตนเองเป็นรูปแบบเทศบาล รวมทั้งรูปแบบนโยบายในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ทำให้มีรูปแบบกระบวนการและวิถีชีวิตเปลี่ยนไป การขยายตัวของชนเมือง เป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง เมื่อชนเมืองมีประชากรเคลื่อนย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากขึ้น มีความเจริญทั้งด้านสาธารณูปโภค และอุปโภค สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ส่วนหนึ่งของลักษณะกระบวนการกลายเป็นเมืองนั่นเอง โดยมีความสอดคล้องกับลักษณะที่ปรากฏในพื้นที่เทศบาลตำบลดงมะตะในรูปแบบของการเข้ามาของนโยบายการพัฒนา รวมทั้งกระแสทุนนิยมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงลักษณะความเป็นอยู่ ค่านิยมของคนในชุมชน และการพึ่งพาอาศัยกันเริ่มลดลง รูปแบบปฏิสัมพันธ์เริ่มมีเหตุผลทางด้านของเศรษฐกิจมากขึ้น

ในประเด็นของผลกระทบและการปรับตัวพบว่ามีผลสอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวของ กัญญา สุวรรณแสง. (2533: 16). การปรับตัว เป็นกระบวนการที่บุคคลมีการปรับเปลี่ยนกลไกทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของตัวบุคคล ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สามารถเข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองให้ได้ เพื่อความอยู่รอด และการปรับตัวจะช่วยให้ตัวเองเกิดการยอมรับสภาพการณ์ต่าง ๆ หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ซึ่งทั้งนี้ในพื้นที่เทศบาลตำบลดงมะตะไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนมากนักแต่ลักษณะของการเข้ามาของอิทธิพลของความเป็นเมืองอย่างชัดเจน และมีการปรับตัวเพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไป สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นพร้อมกับการปรับตัวของชุมชน โดยพยายามนำเอาเทคโนโลยีมาปรับใช้ในรูปแบบที่เหมาะสมผสมผสานระหว่างการนำเทคโนโลยีมาใช้ในส่วนในพื้นที่ชนบทให้มีการจัดการที่เหมาะสมไม่ละทิ้งรูปแบบเดิม ๆ และพยายามพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี

สรุปผลการศึกษา

ในพื้นที่เทศบาลตำบลดงมะตะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย มีรูปแบบพัฒนาการการกลายเป็นเมือง และนำมาสู่ปรากฏการณ์ในลักษณะของสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยของสังคมชนบทสู่สังคมเมืองประเด็นการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน และประเด็นการเรียนรู้เกี่ยวกับทางเลือกในการเผชิญหน้ากับปัญหาใหม่ๆ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากชนบทไปสู่ชุมชนเมือง มีพัฒนาการมาจากปัจจัยทางด้านนโยบายการพัฒนาของรัฐ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบ จากกระแสการพัฒนาในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีการผสมผสานกันระหว่างความเป็นเมืองกับชนบท โดยแยกชุมชนออกเป็น 2 ลักษณะคือ ชุมชนดั้งเดิมที่ยังคงวิถีชนบทไว้กับชุมชนใหม่ มีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาใช้ชีวิตแบบชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น

จากนโยบายการพัฒนาหรือกระบวนการกลายเป็นเมืองการปรับตัวของชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบททำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในฐานะในด้านการศึกษา ชุมชนมีอาชีพ มีเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้พัฒนาการศึกษาที่ดีกว่าเมื่อก่อน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มีความสามัคคี มีการพัฒนาจากพื้นที่เล็กไปสู่พื้นที่ใหญ่ เช่น การขยายไหล่ทางในหมู่บ้าน เศรษฐกิจชุมชนมีจุดแข็งเอื้อต่อการพัฒนา มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่าง

แพร่หลายกว่าเดิม โดยส่วนใหญ่การพัฒนาทั้งหมดในชุมชนอยู่ในระดับพอใช้มากกว่าสิ่งที่เห็นในปัจจุบันทุกคนต่างอยู่ต่างอาศัย ผลกระทบด้านลบ จากนโยบายการพัฒนาหรือกระบวนการกลายเป็นเมืองการปรับตัวของชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบททำให้สังคมเกิดการเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น ประชากรหรือคนในชุมชนซึ่งดีซิงเด้น เทคโนโลยีใหม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การทำการเกษตรดั้งเดิมเริ่มหายไปมีการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น เมื่อเกิดความเป็นเมืองมากขึ้นก็จะเกิดผลกระทบจากการจราจรที่หนาแน่น ซึ่งเป็นถนนหลักที่ไปอำเภอแม่ลาว และหมู่บ้านอื่นๆ การปรับตัวในด้านสังคมมีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ รู้จักการปรับและนำไปใช้ในเกิดประโยชน์ เมื่อมีโอกาสต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ศึกษาและเรียนรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (เสียงตามสาย) พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อรองรับการพัฒนาและเปิดเวทีให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันละกัน ซื่อสัตย์ ทำตามหน้าที่ของตนเอง ปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ มีข้อเสนอแนะในทางการที่เราได้ศึกษาเรียนรู้และแบ่งปันให้คนอื่นได้รับรู้และเข้าใจ ควรใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป ด้านเศรษฐกิจในด้านการประกอบอาชีพ มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสารสนเทศและการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ส่วนใหญ่คือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทางด้านการเกษตรส่วนมากจะมีการปลูกผัก พืชไร่ ข้าว ก็มีการปรับตัวที่ใช้การนำของนโยบายตามองค์กรหรือเทศบาลจะมีการพัฒนาช่วยเหลือหมู่บ้านการปรับตัวในลักษณะสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ควรอยู่ในรูปแบบที่เหมาะสม ความผสมผสานระหว่างการนำเทคโนโลยีมาใช้ในส่วนของพื้นที่ชนบทให้มีการจัดการที่เหมาะสมไม่ละทิ้งรูปแบบเดิมๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (ม.ป.ป). กระบวนการกลายเป็นเมือง. [ออนไลน์]. จาก <http://www.dpt.go.th/Sub-web/itdb/txt/pop/urban4.html>, สืบค้นวันที่ 12 มิถุนายน 2559
- กันยา สุวรรณแสง. (2533). การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว. กรุงเทพฯ : บำรุงสาสน์
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดเชียงราย. (2557). แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย พ.ศ.2557-2560 ฉบับทบทวน. สำนักงานจังหวัดเชียงราย ศาลากลางจังหวัดเชียงราย.
- ชาย โปธิสิตา. (2548). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ทัศนาศ พงดิการณกิจ. (2558). บริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 2558 (1), น.7-15.
- ที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงราย. (ม.ป.ป). ความเป็นมาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย. [ออนไลน์]. จาก <http://www.dopachiangrai.com>, สืบค้นวันที่ 14 มิถุนายน 2559
- เทศบาลตำบลดงมะเดะ. (ม.ป.ป). สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของเทศบาลตำบลดงมะเดะ. [ออนไลน์]. จาก http://www.dongmada.go.th/sourceFiles.php?file=dongmada_info, วันที่ 14 มิถุนายน 2559
- สันติธิตา กาญจนพันธ์. (2550). ชีวิตนคร. [ออนไลน์]. จาก www.human.cmu.ac.th/courseonline/huge/050104/data/104-19.pdf, สืบค้น 11 มิถุนายน 2559.
- เสน่ห์ ญาณสาร. (2554). ภูมิศาสตร์เมือง. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

- สงัด กาวิชัย. (2559). สมาชิกสภาเทศบาลตำบลดงมะเดะ. สัมภาษณ์ วันที่ 5 กันยายน 2559.
- ณรงค์ กิจพิทักษ์. (2559). ผู้ใหญ่บ้านเทศบาลตำบลดงมะเดะหมู่ที่ 11. สัมภาษณ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2559.
- แสวง แสงขัน. (2559). รองนายกเทศบาลตำบลดงมะเดะ. สัมภาษณ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2559.
- สำเร็จ ชัยรัตน์. (2559). หัวหน้าปลัดเทศบาลตำบลดงมะเดะ. สัมภาษณ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2559.
- กัญเกียรติ อัครไตรภพ. (2559). เจ้าของตลาดการค้าชุมชนในเขตตำบลดงมะเดะ. สัมภาษณ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2559
- ประพันธ์ แก้วนาระวัง. (2559). สัมภาษณ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2559.
- มณีนรัตน์ บังโอ. (2559 ก). สัมภาษณ์ วันที่ 25 พฤศจิกายน 2559.

กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์